

адже за допомогою цього методу людина може повною мірою відкритися, довірити свої проблеми та відчутти свою потрібність.

Список використаних джерел:

1. Ванникова О., Ткачук А. Громадські організації в Україні: новий поступ з новим законодавством // *Голос громадянина*. – 1997. – № 4. – С. 4-8.
2. Особливості адаптації та реабілітації осіб, звільнених з місць позбавлення волі // *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України*. – 2004. – № 3. – С. 233-238.
3. Психологический словарь. – М.: Наука, 1983. – 51 с.
4. Підготовка до звільнення осіб, які відбувають покарання у виді обмеження або позбавлення волі на певний строк: методичний посібник / [Вовк В.М., Журавель Т.В., Калівошко В.М. та інші]; за заг. ред. Т.В Журавель, Ю.В. Пилипас. – К.: «Версо-04», 2012. – 168 с.
5. Словник законодавчих термінів. – К.: Грані-Т, 2008. – 586 с.

Соломка К.О.

студентка,

Науковий керівник: Тищенко Л.В.

кандидат психологічних наук, доцент,

Маріупольський державний університет

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО ОБРАЗУ МАЙБУТНЬОГО ОСОБИСТОСТІ

За визначенням сучасної психологічної науки особистість має невпинно розвиватися і змінюватися таким чином, щоб її властивості і можливості були краще пристосовані до нових, більш складних завдань. Тому уявлення про майбутнє є невід'ємною частиною життєвого шляху особистості, оскільки утворюють суб'єктивний образ її розвитку.

Особливість феномену майбутнього базується на тому, що свідомість не тільки відображує те, чого ще не існує, але й породжує те, чого немає й те, що взагалі може не бути [2].

Образ майбутнього представляє собою цілісне уявлення людини про майбутнє, яке знаходиться у свідомості і постійно впливає на поведінку, діяльність людини, а також її емоційний стан. Цей образ містить чотири основних компоненти. У ціннісно-смысловий вимір включаються всі мотиви людини, її цінності, особистісні смисли, наміри. Когнітивний вимір включає в себе всі події, які очікуються

або ж плануються людиною. Емоційно-оцінний параметр виникає в результаті оцінки перших двох: всі емоції, почуття, настрої, які виникають у відповідь на зміст цього образу. Організаційно-діяльнісний вимір відображає зв'язок сьогодення з майбутнім і включає в себе всі способи та стратегії поведінки, які використовує людина у відповідності з тим образом майбутнього, який в неї є [1].

Насичений й позитивно забарвлений образ майбутнього людини дозволяє більш цілеспрямовано, свідомо і ефективно діяти в сьогоденні, більш зріло будувати власне життя. При цьому важливо, щоб цей образ був достатньо реалістичним, в іншому випадку, він не буде виконувати своєї регулюючої функції.

З розвитком соціальної зрілості особистості в її свідомості відображається процесуальність формування конкретного наміру, мотиву, ширшим стає мотиваційне поле. При цьому більше уваги приділяється прогнозуванню наслідків запланованих дій і вчинків не тільки з прагматичних, а й з морально-етичних, духовних позицій. Ускладнення і розширення з віком мотиваційного поля створює передумови для обґрунтованішого прийняття рішень і формування намірів, наслідком чого є осмислена й адекватна поведінка [3].

З метою визначення особливостей співвідношення когнітивної, емоційної та дійової складових в структурі образу майбутнього нами були обрані респонденти юнацького та зрілого віку у кількості 40 осіб (по 20 осіб в кожній віковій категорії). Ми використовували наступний психодіагностичний інструментарій: 1) методика «Автобіографія майбутнього» Г. Оллпорта й Дж. Гілеспі; 2) проективна методика «Соціальний атом майбутнього»; 3) методика «Хто Я?» М. Куна та Т. Мак-Партланда; 4) асоціативна методика «Минуле–сьогодення–майбутнє»; 5) методика смисложиттєвих орієнтацій (СЖО) Д.О. Леонтьєва (адаптована версія тесту «Мета в житті» Д. Крамба й Л. Махоліка).

Таким чином, виходячи з аналізу результатів, отриманих нами за чотири етапи емпіричного дослідження, можна зробити наступні висновки:

1. Юнацький вік:

1.1. В юнацькому віці конкретизований та частково конкретизований образ власного майбутнього (ЕГ-1А: 7 осіб – 35% від загальної вібрки досліджуваних юнаків) обумовлений рівнем усвідомленості життя у сьогоденні, наявністю цілей в житті, здатністю до рефлексивного аналізу результативності попередніх етапів життя, прийняття відповідальності за власне життя на себе. В

результаті, образ майбутнього в них – конкретизований й складається з емоційного, когнітивного та дійового компонентів. Кожен з компонентів наповнений змістом та позитивною спрямованістю.

1.2. Виразна гедоністична особистісна спрямованість юнаків ЕГ-1Б (13 осіб – 65% від загальної вибірки досліджуваних юнаків), прагнення насолоджуватися актуальною життєвою ситуацією та не замислюватися про власне майбутнє обумовлюють наявність неконкретизованого образу майбутнього.

У результаті – в неконкретизованому образі власного майбутнього респондентів ЕГ-1Б емоційний компонент характеризується нейтральними або тривожними переживаннями, когнітивний компонент – формальний, а дійовий компонент – відсутній.

2. Зрілий вік:

2.1. В зрілому віці наявність цілей в житті з усвідомленням власної відповідальності та спроможності контролювати події життя у співвідношенні з невдоволеністю процесом актуальної життєвої ситуації та його результативністю обумовлюють створення конкретизованого образу власного майбутнього (ЕГ-2А: 14 осіб – 70% від загальної вибірки респондентів зрілого віку). Ідеалізований образ власного Я кожного з них пов'язаний з професійними та соціальними позиціями, а також із особистісними якостями та характеристиками.

У результаті – конкретизований образ майбутнього представників цієї категорії представлений позитивно забарвленим емоційним компонентом, деталізованим когнітивним компонентом та дійовим компонентом, який пов'язаний із власними зусиллями та діями.

2.2. Частково конкретизований та неконкретизований образ майбутнього в зрілому віці (ЕГ-2Б: 6 осіб – 30% від загальної вибірки респондентів зрілого віку) обумовлений зосередженістю на процесі актуального життя й задоволеністю ним у поєднанні зі зниженим рівнем усвідомленості життя, відсутністю життєвих цілей та недостатньою відповідальністю за власне життя.

У результаті – частково конкретизований та неконкретизований образ майбутнього осіб зрілого віку складається з емоційного компоненту, пронизаного страхом та тривогою; когнітивного компоненту, який не має усвідомленого змісту та дійового компоненту – без самостійних та усвідомлених дій.

Отже, за результатами емпіричного дослідження, нами виокремлено дві групи респондентів, які потребують здійснення психологічної корекції за допомогою впровадження окремих корекційних програм: 1) юнаки з неконкретизованим образом власного майбутнього: ЕГ-1Б в кількості 13 осіб (65% від загальної вибірки респондентів юнацького віку); 2) особи зрілого віку з частково конкретизованим та неконкретизованим образом власного майбутнього: ЕГ-2Б в кількості 6 осіб (30% від загальної вибірки досліджуваних зрілого віку).

Таким чином, спираючись на результати нашого дослідження, нами було розроблено дві корекційно-тренінгові програми:

1. Корекційно-тренінгова програма з формування змістовної Я-концепції осіб юнацького віку, розвитку усвідомленості життя, прийняття відповідальності за власне сьогодні та майбутнє.

2. Корекційно-тренінгова програма сенсоутворення в зрілому віці, усвідомленості буття та прийняття відповідальності за власне життя.

Обидві програми були успішно проведені на практиці, що суттєво вплинуло на гармонізацію особистості досліджуваних та сприяло ефективному розвитку їхнього образу майбутнього.

Список використаних джерел:

1. Бохонкова Ю.О. Психологічні основи випереджальної стратегії поведінки особистості // Ю.О. Бохонкова. – Луганськ: Вид-во «Ноулідж», 2012. – 405 с.
2. Максименко С.Д. Розвиток психіки в онтогенезі // С.Д. Максименко: [у 2 т.]. – К.: Форум, 2002. – Т. 1. – 319 с. – Т. 2. – 335 с.
3. Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності // Т.М. Титаренко. – К.: Либідь, 2003. – 376 с.